

Motion till riksdagen 2009/10:Ub359

av **Rossana Dinamarca m.fl. (v)**

Förskolan

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skollagen bör förtydligas vad gäller kommuners skyldighet att anordna barnomsorg på obekväm arbetstid.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skollagen bör ändras så att kommunerna återfår rätten att besluta om enskilda förskolor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa barnomsorgspengen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om närhetsprincip vid erbjudande om förskoleplats.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förskolans behov av bibliotek bör tillgodoses i lagen.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Kulturrådet bör ges i uppdrag att ta fram statistik över tillgången till barnlitteratur i förskolan.¹
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att förskolans utemiljö ska tas upp i de kommunala kvalitetsredovisningarna.

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkandena 5 och 6 hänvisade till KrU.

Bakgrund

Vänsterpartiet anser att förskolan är en rättighet och en möjlighet för alla barn. Vi har därför medverkat till de senaste årens reformer av förskolan som har gett ökad tillgänglighet och förbättrad kvalitet. Bland dessa reformer kan nämnas maxtaxa, statsbidrag till personalförstärkning och andra kvalitetsförbättrande åtgärder, rätt till förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga, allmän förskola för 4- och 5-åringar, läroplan för förskolan, förtydligande av det pedagogiska ansvaret samt skyldighet för kommunen att erbjuda förskola.

Den målmedvetna satsningen på förskolan i Sverige har gjort att den internationellt sett intar en särställning vad gäller både tillgänglighet, kvalitet och pedagogisk utveckling. Dessutom tillhör den de institutioner i det svenska samhället som åtnjuter störst förtroende. Allra viktigast är dock att barnen som går i förskolan uppskattar den. Vänsterpartiet vill fortsätta att utveckla förskolan.

Mindre barngrupper för barnens skull

1990-talets nedskärningar ledde till försämringar av förskolan med allt större barngrupper. År 1990 var den genomsnittliga gruppstorleken 13,8, och för år 2008 var motsvarande siffra 16,9 barn.

Vänsterpartiet anser att personaltätheten måste öka för barnens skull, men minst lika viktigt är att barngrupperna blir mindre. Stora barngrupper har framför allt negativa effekter för vissa barn som t.ex. de yngsta eller barn som behöver speciell uppmärksamhet. Forskning har visat att stora barngrupper och låg personaltäthet kan ha negativa effekter på barns språkutveckling, samspelet mellan barn och vuxna, flickors och pojkars identitetsutveckling och relation och på den dagliga miljön i form av stress, buller och konflikter. Det är något som är en självklar konsekvens av att personalen får mindre tid för varje enskilt barn och dess behov. Gruppstorlek tycks ha större betydelse än personaltäthet, dvs. mindre grupper är att föredra framför större med samma personaltäthet.

Det riktade statsbidrag till kommunerna för att öka antalet förskollärare, barnskötare och annan personal med 6 000, som Vänsterpartiet tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet införde från 2005 till 2007 har alltså hitintills gett ett positivt resultat, men Vänsterpartiet anser att det behövs fler personal i förskolan och vi anslår därför mer pengar till kommunerna i vår budgetmotion.

Fel! Okänt namn

Barnomsorg på obekvämt arbetstid

Allt fler arbetar på obekvämt arbetstid. Därmed ökar också behovet av tillgång till barnomsorg på kvällar, nätter och helger. De som främst är i behov av denna omsorg är ensamstående föräldrar, inte sällan anställda inom samma offentliga sektor som har ansvar för barnomsorgen. Drygt 3 600 barn hade år 2008 tillgång till förskoleverksamhet eller skolbarnomsorg med öppethållande på obekväma tider i 130 kommuner jämfört med 2 192 barn i 77 kommuner 1999. Vänsterpartiet anser att utvecklingen går alldeles för långsamt. Att skylla på ekonomin håller inte då alternativet för många kvinnor inte är ett arbete på kontorsarbetstid utan arbetslöshet eller för barnet mycket dåliga tillfälliga lösningar. Detta blir mycket dyrare för samhället.

I skollagen 2a kap. 6 § står:

Förskoleverksamheten och skolbarnomsorg skall tillhandahållas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets eget behov.

Vänsterpartiet föreslår att skollagen förtydligas med följande skrivning: Kommunen ska vara skyldig att anordna barnomsorg på obekvämt arbetstid om föräldrarna har behov av detta och inte kan ordna det på annat vis. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jämställdhet i förskolan

Förskolan är det första steget i flickors och pojkars livslånga lärande. Förskolan påverkar barnen i deras självindentifiering och uppfattning om vad flickor och pojkar är, får och kan göra. Könsmaktsstrukturer handlar inte bara om hur pojkar och män uppfattar flickor och kvinnor, utan också om hur de uppfattar sig själva. Detsamma gäller för flickor och kvinnor. Kunskaperna i förskolan om hur könsrollsmönster skapas och upprätthålls bör breddas och fördjupas.

Vänsterpartiet menar inte att det är fler lagar som behövs utan mer kunskap hos alla delar av förskolan; såväl bland barnskötare, förskollärare som ansvariga chefer, administratörer och kommunpolitiker. Det handlar både om genuskunskap och om handledning i hur kunskapen omsätts i det dagliga konkreta pedagogiska arbetet. Det är ett långsiktigt arbete som ständigt pågår och inte kan väljas bort. Av skollagen och läroplanens uppdrag samt av det professionella åtagandet följer en skyldighet att ge varje flicka och pojke möjligheter att utveckla alla sina färdigheter utan att hindras av traditionella könsroller. Det handlar också om att sprida och ge möjligheter att ta del av det goda arbetet som kommit igång på flera håll i landet. Det är viktigt att alla huvudmän, anställda och föräldrar får kunskap om läroplanens bestämmelse om jämställdhet i förskolan och att enskilda förskolor också omfattas av detta.

Det handlar om att öka kunskaperna, sprida goda erfarenheter, förstärka och förbättra tillsynen och inspektionen, förbättra lärarutbildningen och utbilda fler genuspedagoger.

Andelen män i förskolan har alltid varit låg, den senaste 10-årsperioden 2–3 %. På lärarutbildningen har andelen män sjunkit de senaste åren, och andelen är särskilt låg på inriktningar mot förskolans verksamhet. Det är också i första hand den låga andelen män många tänker på när jämställdhet och förskolan diskuteras. En jämn könsfördelning är ingen garanti för ett framgångsrikt jämställdhetsarbete utan det handlar främst om det pedagogiska arbetets innehåll och personalens förhållningssätt till barnen. Det behövs dock fler män i förskolan för att visa de vuxna och barnen att både män och kvinnor kan arbeta med barn, omsorg och pedagogik. Det handlar om att bredda mäns uppgifter och utmana synsättet att män inte kan ägna sig åt sådant som kvinnor gör eller tidigare gjort.

Avskaffa den fria etableringsrätten

Vänsterpartiet vill ha en sammanhållen förskola och skola för alla. Vi vänder oss därför emot privatisering och fri etableringsrätt av förskoleverksamhet. Förutom ökad segregering och att kommunerna nu inte kan säga nej till exempelvis religiösa förskolor innebär det svårigheter att planera för kommunerna och är kostnadsdrivande.

Trots att en kommun har full behovstäckning kan nya förskolor startas som tar ekonomiskt utrymme från övriga förskolor, och det kan i värsta fall leda till att kommunala förskolor hotas av nedläggning mot föräldrars och barns vilja. Så länge kommunerna har ekonomi- och planeringsansvar för förskolan är det också de som ska ha beslutanderätt om etablering. Regeringen bör därför avskaffa den fria etableringsrätten för förskolor och skollagen ändras så att kommunerna återfår rätten att besluta om enskilda förskolor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Barns behov viktigare än vinst

Regeringens förslag till förändringar av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg i propositionen Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar (prop. 2008/09:115) innebar på nästan alla punkter att den progressiva utvecklingen inom detta område nu har brutits. Barns behov av en pedagogisk verksamhet till stöd för sin utveckling ställs i bakgrunden. Högem anser att det är viktigare att ta till vara föräldrars intressen och skapa vinster för företag. Visserligen förstärks förskolans uppdrag genom att allmän förskola införs även för treåringar, men förslaget om att införa en barnomsorgspeng motverkar det positiva med detta eftersom tillgängligheten och kvaliteten i verksamheten kommer att försämrats. Det blir sämre insyn och lägre krav på dem som driver förskoleverksamhet. Kommunerna får usla förutsättningar att planera verksamheten.

Fel! Okänt namn på

Det viktiga arbetet Erfarenheterna från de marknadsliberala experimenten i grund- och gymnasieskolan gör också att man kan befara att kostnaderna kommer att öka. Det får givetvis negativa konsekvenser för kvaliteten i de kommunala förskolorna medan de privata förskoleföretagen går med vinst. Lägger man dessutom till de tidigare förändringarna med fri etableringsrätt för förskolor och vårdnadsbidrag står det klart att barn inte står högt i kurs i alliansens samhälle.

Det är dessutom tveksamt om förändringarna som regeringen hävdar ökar valfriheten för föräldrar ens är efterfrågade. Utbyggnaden av förskolan de senaste decennierna är en följd av att föräldrar hellre väljer förskola än familjedaghem till sina barn. Dessa föräldrar är också i de flesta fall mycket nöjda med sina val. Vänsterpartiet anser därför att barnomsorgspengen ska avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Närhetsprincip i förskolan

Enligt skollagen ska plats i förskola erbjudas nära hemmet, men med hänvisning till att lokaler och andra resurser ska utnyttjas effektivt har kommunerna möjlighet att frångå denna princip. Vänsterpartiet anser att lagen på denna punkt inte tar tillräcklig hänsyn till barnens bästa, som bör värderas betydligt högre än den kommunala ekonomin.

Det finns stora fördelar med att tydligare framhålla närhetsprincipen vid erbjudande om förskoleplats. Närhet mellan hem och förskola ger barnen möjlighet att tidigt lära känna sin närmiljö. När barnen börjar utveckla sitt sociala umgänge är det en stor fördel om de har möjlighet att leka med sina kamrater från förskolan även på fritiden. Kortare transporter mellan hem och förskola minskar risken för trafikolyckor och kan innebära mindre miljöpåverkan.

Utifrån ett föräldraperspektiv finns det också anledning att skärpa bestämmelserna. Näst efter att det ska finnas bra personal är närhet till hemmet det vanligaste krav föräldrar ställer på förskolan. Undersökningar visar också att de som har stort avstånd mellan hemmet och förskolan ofta är mest missnöjda med sina barns förskoleplacering. Det bör därför vara en skyldighet för kommunen att anvisa plats på en förskola i nära anslutning till bostaden, såvida detta inte innebär avsevärda ekonomiska eller organisatoriska svårigheter. Givetvis ska skälig hänsyn fortsatt tas till vårdnadshavarens önskemål. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag hur denna närhetsprincip ska utformas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Boken i förskolan

Kravet på skolbibliotek gäller inte förskolan. Det kan möjligen ha varit förståeligt så länge som skolbiblioteken definierades enbart som instrument för

rent pedagogiska ambitioner och så länge som förskolan inte omfattades av principen om det livslånga lärandet. I dag är läget ett annat. Förskolans uppgift är mycket vidare än att bara omfatta det rena lärandet. Vi vet i dag vilken betydelse det har även för de mycket små barnen, deras kreativitet och fantasi, och i förlängningen för deras framtida möjligheter i samhället, att de kommer i kontakt med böcker och litteratur på ett tidigt stadium, långt innan de själva kan läsa.

Eftersom vi vet att könsrollen formas från första dagen i ett barns liv och att pojkar senare i livet genomsnittligt läser mindre litteratur än flickor, är det viktigt att uppmärksamma att pojkar och flickor i förskolan får likvärdig stimulans när det gäller bokprat och bokläsning och att personalen är medveten om de könsroller som böckerna redovisar och är beredd att hantera detta tillsammans med barnen.

Vänsterpartiet menar att nuvarande ordning inte beaktar förskolebarnens behov av litteratur. Det räcker inte med att enbart hänvisa till folkbibliotekens barnboksavdelningar, när sådana oftast saknas i närheten av den förskola där barnen går och när personalen på förskolorna bara undantagsvis, om alls, hinner med att gå med barnen till biblioteket. Givetvis kan ett förskolebibliotek, liksom ett skolbibliotek, ta in böcker från folkbiblioteket om det finns god tillgång till lämpliga böcker och ett gott samarbete.

Men ansvaret för förskolebarnens ständiga tillgång till böcker, och löpande förnyade bokbestånd, måste ligga på förskolans ledning, inte på den enskilda förskolläraren. Vänsterpartiet anser att även förskolans behov av bibliotek bör tillgodoses i lagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Dessutom bör Kulturrådet ges i uppdrag att ta fram statistik över tillgången till barnlitteratur i förskolan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Förskolans utemiljö

Förutom att utemiljön ska tillåta personalen att ha god uppsikt över barnen ska den även vara utformad så att den möjliggör en varierad pedagogisk verksamhet och även fungerar för barn med funktionshinder. Därför är det viktigt att kommunernas utvärderings- och uppföljningsarbete tar upp lokalernas och miljöns ändamålsenlighet.

Vänsterpartiet anser att utemiljön påverkar förskolans verksamhet på ett avgörande sätt. Därför bör regeringen lämna förslag om att det bör vara en skyldighet för kommunerna att ta upp förskolans utemiljö i kvalitetsredovisningarna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 3 oktober 2009

Rossana Dinamarca (v)

Siv Holma (v)

Elina Linna (v)

Lena Olsson (v)

Amineh Kakabaveh (v)

Eva Olofsson (v)